

Investeringsniveau duurzame productiesystemen 2022

Verhouding duurzame en totale investeringen in de land- en tuinbouw en visserij

Ruud van der Meer en Harold van der Meulen

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Investeringsniveau duurzame productiesystemen 2022

Verhouding duurzame en totale investeringen in de land- en tuinbouw en visserij

Ruud van der Meer en Harold van der Meulen

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research en gesubsidieerd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in het kader van het Wettelijke Onderzoekstaak 'Economische Informatievoorziening' (projectnummer WOT-06-001-036).

Wageningen Economic Research
Wageningen, juni 2024

Rapport
2024-091

Meer, R.W. van der, H.A.B. van der Meulen, 2024. *Investeringsniveau duurzame productiesystemen 2022; Verhouding duurzame en totale investeringen in de land- en tuinbouw en visserij*. Wageningen, Wageningen Economic Research, Rapport 2024-091. 22 blz.; 2 fig.; 3 tab.; 12 ref.

Op verzoek van de Tweede Kamer worden de prestaties van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) jaarlijks gemeten op basis van indicatoren die in de Rijksbegroting opgenomen worden. De indicatoren zijn opgedeeld in meerdere thema's. In deze rapportage worden de resultaten van de indicator verhouding duurzame/totale investeringen gepresenteerd behorend bij thema 'Kennis & innovatie'. Het betreft het investeringsniveau van duurzame productiesystemen in de primaire land- en tuinbouw en visserij in 2022.

Trefwoorden: investeringen, duurzame productiesystemen, rijksbegroting

Dit rapport is gratis te downloaden op <https://doi.org/10.18174/660117> of op www.wur.nl/economic-research (onder Wageningen Economic Research publicaties).

© 2024 Wageningen Economic Research
Postbus 29703, 2502 LS Den Haag, T 070 335 83 30, E communications.ssg@wur.nl,
www.wur.nl/economic-research. Wageningen Economic Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel 4.0 Internationaal-licentie.

© Wageningen Economic Research, onderdeel van Stichting Wageningen Research, 2024

De gebruiker mag het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven en afgeleide werken maken. Materiaal van derden waarvan in het werk gebruik is gemaakt en waarop intellectuele eigendomsrechten berusten, mogen niet zonder voorafgaande toestemming van derden gebruikt worden. De gebruiker dient bij het werk de door de maker of de licentiegever aangegeven naam te vermelden, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat zij daarmee instemmen met het werk van de gebruiker of het gebruik van het werk. De gebruiker mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken.

Wageningen Economic Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Wageningen Economic Research is ISO 9001:2015 gecertificeerd.

Wageningen Economic Research Rapport 2024-091 | Projectcode 2282200765

Foto omslag: Shutterstock

Inhoud

Woord vooraf	5
Samenvatting	6
S.1 Aandeel duurzame investeringen in 2022 29%	6
S.2 Methodiek	7
1 Inleiding	8
1.1 Duurzaamheidsindicatoren Rijksbegroting	8
1.2 Werkwijze	8
1.3 Definitie en afbakening	9
2 Duurzame investeringen	10
2.1 Investeringsbedragen fiscale regelingen en subsidies	10
2.2 Totaal duurzame investeringen in 2022	14
3 Verhouding duurzame/totale investeringen	16
3.1 Totale investeringen	16
3.2 Verhouding duurzame/totale investeringen	16
3.3 Ontwikkeling duurzame investeringen	17
Bronnen en literatuur	18
Bijlage 1 Milieulijst 2022 MIA/Vamil	19
Bijlage 2 Ontwikkeling aandeel duurzame investeringen	20

Woord vooraf

Op verzoek van de Tweede Kamer worden de prestaties van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) jaarlijks gemeten op basis van indicatoren voor landbouw, tuinbouw en visserij die in de Rijksbegroting opgenomen worden.

In deze rapportage worden de resultaten van de indicator 'verhouding duurzame/totale investeringen' gepresenteerd behorend bij thema 'Kennis & innovatie'. Het betreft het investeringsniveau van duurzame productiesystemen in de primaire land- en tuinbouw en visserij in 2022.

De auteurs bedanken de medewerkers van het ministerie van LNV en RVO die hen van informatie hebben voorzien.

Ir. O. (Olaf) Hietbrink

Business Unit Manager Wageningen Economic Research
Wageningen University & Research

Dr. H.C.J. Vrolijk

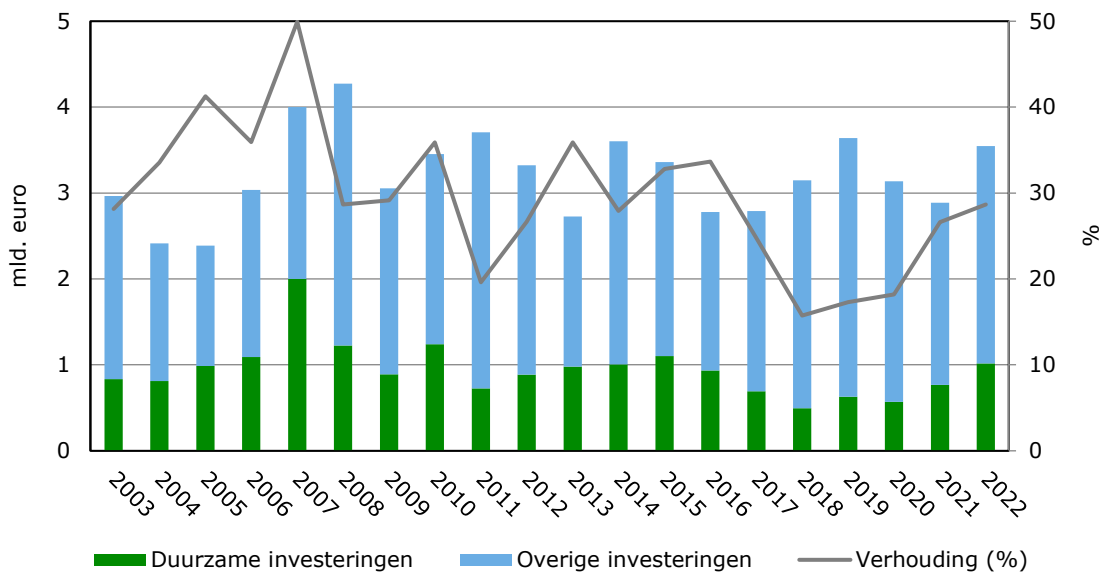
Hoofd WOT Economische Informatievoorziening

Samenvatting

S.1 Aandeel duurzame investeringen in 2022 29%

Het aandeel duurzame investeringen (investerings in duurzame productiesystemen waarvoor subsidie of fiscale aftrek is aangevraagd) in de totale investeringen van primaire land- en tuinbouwbedrijven en visserij in 2022 bedroeg 29%. Dat is 2 procentpunt hoger dan in 2021. De totale investeringen in agrarische productiemiddelen door land- en tuinbouwbedrijven en in de visserij stegen in 2022 ten opzichte van 2021 met 22% tot 3,5 miljard euro. De totale duurzame investeringen namen met 32% toe tot ruim 1 miljard euro (zie figuur S.1). De in de Rijksbegroting opgenomen streefwaarde van 30% voor het aandeel duurzame investeringen voor het jaar 2022 is niet gerealiseerd. De gehanteerde methodiek kan echter leiden tot een onderschatting van de daadwerkelijke duurzame investeringen (zie paragraaf 2.2).

De toename in duurzame investeringen is grotendeels het gevolg van hogere investeringen in de glastuinbouw via de regelingen Energie-investeringsaftrek (EIA) en Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG), de voormalige regeling Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie glastuinbouw (EHG). Binnen de EIA-regeling hadden investeringen in energiezuinigere belichtingsystemen voor tuinbouwgewassen een groot aandeel. Het is aannemelijk dat vanwege de hoge energieprijzen, tuinders zochten naar mogelijkheden om energie te besparen. Een andere regeling met een groot aandeel in de duurzame investeringen is MIA/Vamil. Via deze regeling was er in 2022 een toename van ruim 50 mln. euro in duurzame investeringen ten opzichte van 2021.

Figuur S.1 Duurzame en overige investeringen a) in de landbouw, tuinbouw en visserij (in miljard euro) en verhouding duurzame en totale investeringen (%) op primaire bedrijven, 2003-2022
a) exclusief investeringen in grond, immateriële activa, woningen en plantopstanden.

S.2 Methodiek

In deze studie wordt voor de Rijksbegroting 2025 de waarde van de indicator 'verhouding duurzame/totale investeringen' vastgesteld voor het jaar 2022 ([LNV, memorie van toelichting 2024](#)).

Voor de bepaling van de indicator zijn de totale en de duurzame investeringen van belang. De hoogte van de duurzame investeringen wordt benaderd op basis van uitgekeerde subsidies voor duurzame productiesystemen en de bedragen voor fiscale tegemoetkoming bij investeringen in duurzame productiesystemen. Hiervoor zijn diverse bronnen gebruikt, zoals jaarverslagen van de diverse regelingen en data aangeleverd door RVO (zie hoofdstuk 2.2). In 2022 zijn onderstaande regelingen meegenomen:

- Milieu-investeringsaftrek (MIA)
- Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)
- Energie-investeringsaftrek (EIA)
- Regeling groenprojecten
- Subsidie Energie-efficiëntie lastuinbouw (EG)
- Subsidie Marktintroductie energie-innovaties (MEI)
- Investeringsubsidie duurzame energie (ISDE)
- Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv)
- POP3-maatregel 4.1.1 regeling 'Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen'
- POP3+-maatregel investeren in groen economisch herstel.

Het totale investeringsniveau wordt gebaseerd op de resultaten uit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research (zie hoofdstuk 3). Omdat de indicator alleen gericht is op duurzame productiesystemen worden investeringen in grond, immateriële activa (productierechten), woningen en plantopstanden niet meegenomen bij het vaststellen van de hoogte van de totale investeringen.

1 Inleiding

1.1 Duurzaamheidsindicatoren Rijksbegroting

Op verzoek van de Tweede Kamer worden de prestaties van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) jaarlijks gemeten op basis van indicatoren die in de Rijksbegroting worden opgenomen. De indicator Duurzame investeringen valt binnen het thema 'Kennis & Innovatie'. De doelstelling is een aandeel van 30% duurzame investeringen in 2025 ([LNV, memorie van toelichting 2024](#)).

In de nota *Duurzaamheidsindicatoren begroting 2010* (Blokland et al., 2009) is een beeld gegeven van het begrip duurzaamheid en is invulling gegeven aan de indicator: het investeringsniveau van duurzame productiesystemen. Duurzaamheid werd door het ministerie van Economische Zaken (EZ) omschreven als 'het produceren met respect voor mens, dier en milieu'. Hierbij wordt uitgegaan van de drie dimensies van duurzaamheid: people, planet en profit. In deze rapportage wordt voor de Rijksbegroting 2025 de waarde van de indicator 'verhouding duurzame/totale investeringen' voor het jaar 2022 vastgesteld.

1.2 Werkwijze

Om de indicator te kunnen berekenen, zijn de totale investeringen en de duurzame investeringen nodig. De duurzame investeringen worden afgeleid van de subsidiabele investeringen en investeringen waarbij gebruik is gemaakt van fiscale regelingen voor het stimuleren van duurzame ontwikkelingen. De benodigde informatie, zoals de verstrekte subsidies voor duurzame investering is verkregen van RVO en LNV. De totale investeringen, gedefinieerd als 'uitgaven aan productiemiddelen die langer dan een jaar worden ingezet tijdens een productieproces', zijn gebaseerd op het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research.

De volgende fiscale regelingen en subsidies worden voor 2022 meegenomen:

- Milieu-investeringsaftrek (MIA)
- Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)
- Energie-investeringsaftrek (EIA)
- Regeling groenprojecten
- Subsidie Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)
- Subsidie Marktintroductie energie-innovaties (MEI)
- Investeringsubsidie duurzame energie (ISDE)
- Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv)
- POP3-maatregel 4.1.1 regeling 'Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen'
- POP3+-maatregel investeren in groen economisch herstel.

In hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van de duurzame investeringsbedragen gebaseerd op fiscale regelingen en subsidies. In de rapportage worden, per regeling, zowel de totaal aangevraagde brutobedragen voor duurzame investeringen als de nettobedragen weergegeven. De term 'bruto' wil zeggen dat dit de aangevraagde bedragen betreft zonder eventuele correcties voor overlap of goedkeuring. De netto-investeringsbedragen zijn, voor zover mogelijk, gecorrigeerd voor overlap tussen fiscale en subsidieregelingen en voor niet-goedgekeurde aanvragen.

Hoofdstuk 3 beschrijft de vaststelling van de hoogte van de totale investeringen en de uitkomst van de indicator.

1.3 Definitie en afbakening

In de nota *Duurzaamheidsindicatoren begroting 2010* (Blokland et al., 2009) is ingegaan op het beleid van de overheid met betrekking tot investeringen in duurzame ontwikkelingen. In de loop der jaren zijn subsidieregelingen veranderd en heeft er ook een verschuiving van nationale regelingen naar provinciale regelingen/invullingen plaatsgevonden (onder andere POP3). Daarom is in 2020 de gehanteerde definitie van 2009 tegen het licht gehouden en zijn de Rijksbrede regelingen en het instrumentarium met betrekking tot duurzame investeringen (in overleg met LNV en RVO) opnieuw geïventariseerd (Van der Meulen et al., 2020).

Afbakening

Regelingen en subsidies die uitsluitend op de primaire bedrijven gericht zijn worden meegenomen. Regelingen en subsidies die mogelijk relevant zijn voor de primaire sector, maar breder zijn opengesteld worden alleen meegenomen als er binnen de regeling onderscheid is te maken naar land- en tuinbouw en visserij en overige sectoren. Voor de visserij is de Subsidie Duurzame Visserij en Aquacultuur (SDVA) met een budget van 4,5 mln. euro van belang in het kader van duurzame investeringen. Het bleek echter niet mogelijk binnen deze regeling onderscheid te maken tussen investeringen gedaan door de visserij (wel onderdeel van de indicator) en aquacultuur (geen onderdeel van de indicator). Deze regeling is daarom niet meegenomen bij de vaststelling van de hoogte van de duurzame investeringen. Andere regelingen gericht op duurzame investeringen in de primaire visserij waren in 2022 niet opgesteld. De hoogte van duurzame investeringen voor de visserij is daarom op 0 gesteld.

De regeling Stimulering Duurzame Energie (SDE) wordt niet meegenomen bij de vaststelling van de indicator. Reden hiervoor is dat SDE geen investeringsregeling is. Ook is het niet mogelijk gebleken om de investeringsbedragen van de aanvragers van de SDE te achterhalen. In de SDE-regeling worden subsidiebedragen per kWh uitbetaald, waarmee de aanvragers het kostennadeel van de duurzame investering vergeleken met de reguliere investering kunnen verkleinen (Blokland et al., 2009). SDE-subsidies worden voor een lange termijn verleend. Uitgekeerde subsidies in 2022 kunnen dus ook betrekking hebben op bedrijfsmiddelen die al voor 2022 in bedrijf zijn genomen.

2 Duurzame investeringen

2.1 Investeringsbedragen fiscale regelingen en subsidies

1. Milieu-investeringsaftrek en Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (MIA/Vamil)

Informatie over de regeling

De MIA en de Vamil zijn fiscale regelingen van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het ministerie van Financiën. Beide regelingen stimuleren door een belastingvoordeel investeringen in milieuvriendelijke technieken met bovenwettelijke milieuwinst. MIA/Vamil ondersteunt ook investeringen in het efficiënt inzetten en recyclen van grondstoffen met zo min mogelijk schadelijke emissies naar het milieu. Ondersteuning wordt gegeven zodat een deel van de meerkosten kan worden overbrugd tussen milieuvriendelijke innovatieve technieken en gangbare alternatieven. Hiermee wordt het aantrekkelijker om voor de milieuvriendelijke technieken te kiezen. De MIA en de Vamil zijn twee aparte regelingen die elkaar aanvullen. Voor de meeste hierboven genoemde subsidiabele bedrijfsmiddelen is zowel MIA- als Vamil-voordeel te krijgen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) verzorgt de uitvoering van de regeling. Voor de indicator van 2022 is het aantal bedrijfsmiddelen onder MIA/Vamil dat wordt meegenomen verder uitgebreid ten opzichte van voorgaande jaren.

Bedrijfsmiddelen die in aanmerking komen voor MIA/Vamil worden opgenomen in de Milieulijst. De Milieulijst wordt jaarlijks aangepast aan de stand van de techniek, de actuele wet- en regelgeving en de beleidsprioriteiten, en wordt op 1 januari van het daaropvolgende jaar gepubliceerd.

De **MIA** biedt ondernemers die investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen een extra belastingaftrek. In 2022 kon tot 45% van het investeringsbedrag worden afgetrokken van de fiscale winst. Het aftrekpercentage is afhankelijk van de verwachte milieueffecten en de gangbaarheid van het bedrijfsmiddel.

De Vamil geeft ondernemers een liquiditeits- en rentevoordeel doordat de afschrijving van een investering naar voren kan worden gehaald en de belastingafdracht wordt uitgesteld. Ondernemers die de Vamil voor een bedrijfsmiddel toepassen, mogen dit bedrijfsmiddel willekeurig, oftewel flexibel in de tijd, afschrijven met een maximum van 75% van de totale investering in 1 jaar.

MIA/Vamil kan worden aangevraagd voor bedrijfsmiddelen die behoren bij onderstaande thema's met tussen haakjes de gemelde investeringsbedragen ([Jaarcijfers 2022 MIA/VAMIL](#)):

- Grondstoffen- en watergebruik (596 mln. euro)
- Voedselvoorziening en landbouwproductie (517 mln. euro)
- Mobiliteit (955 mln. euro)
- Klimaat en lucht (222 mln. euro)
- Ruimtegebruik (18 mln. euro)
- Gebouwde omgeving (1.671 mln. euro).

Voor de vaststelling van de indicator 'verhouding duurzame/totale investeringen' zijn alleen investeringen meegenomen die vallen binnen het thema 'Voedselvoorziening en landbouwproductie'. Binnen dit thema is een deel van de investeringen niet meegenomen, omdat deze zeer waarschijnlijk niet zijn gedaan door primaire land- en tuinbouwbedrijven of visserij of omdat deze investeringen waarschijnlijk gedaan zijn door bedrijven die vallen binnen een bedrijfstype dat niet gerepresenteerd worden door het Bedrijveninformatienet, zoals paardenhouderij of algenkweek. Van de bedrijfstypen die niet gerepresenteerd worden, is geen bedrag aan totale investeringen vast te stellen, de duurzame investeringen dienen daarom ook niet meegenomen te worden. Van het totale bruto-investeringsbedrag binnen het thema 'Voedselvoorziening en landbouwproductie' waarvoor MIA/Vamil is aangevraagd (517 mln. euro) is om bovenstaande redenen bijna 60 mln. euro (11%) niet meegenomen in de vaststelling van het bruto-investeringsbedrag voor de land- en tuinbouw en visserij. Na deze correctie, betreft het bruto-investeringsbedrag binnen het thema 'Voedselvoorziening en

landbouwproductie' waarvoor MIA/Vamil is aangevraagd ruim 459 mln. euro (zie tabel 2.1). Zie bijlage 1 voor een uitgebreid overzicht van bedrijfsmiddelen op de Milieulijst en de selectie daarvan.

In 2022 werd uitgedrukt in euro's MIA/Vamil het meest aangevraagd voor de bedrijfsmiddelen duurzame varkensstal (80 mln. euro) en duurzame melkveestal (65 mln. euro) zie tabel 2.1. Ook de regelingen voor andere typen stallen stonden hoog op de ranglijst. Voor groenlabelkassen werd ruim 55 mln. euro MIA/Vamil aangevraagd.

Realisatie 2022

In 2022 werd MIA/Vamil aangevraagd voor een totaal investeringsbedrag van 4 miljard euro (bron: RVO). Dat is 14% hoger dan in 2021. De aanvragen voor het thema Voedselvoorziening en landbouwproductie bedroegen 517 mln. euro bruto (zie tabel B.1). Dat is 25% hoger dan in 2021. De bruto-investeringen in tabel 2.1 zijn gebaseerd op gemelde en meegenomen investeringsbedragen. In totaal was dit 459 mln. euro. RVO voert controles uit op de meldingen, daarnaast corrigeert de Belastingdienst bij de daadwerkelijke toekenning van het belastingvoordeel. In 2022 was voor totaal MIA de correctie 40% van het investeringsbedrag en voor Vamil totaal 34%. Voor de omrekening van bruto- naar nettobedragen voor land- en tuinbouw en visserij is het gemiddelde van beide correcties aangehouden, namelijk 37% (zie tabel 2.1).

2. Energie-investeringsaftrek (EIA)

Informatie over de regeling

De EIA is een fiscale regeling die ondernemers stimuleert te investeren in energiebesparende bedrijfsmiddelen en duurzame energie. De EIA valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Financiën en wordt uitgevoerd door RVO in samenwerking met de Belastingdienst. Bedrijfsmiddelen die op de Energielijst staan, komen in aanmerking voor een belastingvoordeel. In 2022 mocht 45,5% van de investeringskosten worden afgetrokken van de fiscale winst. EIA mag niet gecombineerd worden met andere regelingen, behalve met de Vamil en Regeling groenprojecten.

Realisatie 2022

Het bedrag aan EIA-aanvragen in 2022 voor investeringen in energiebesparende maatregelen en duurzame energie nam sterk toe tot 3,5 mld. euro aan energie-investeringen; dat is 61% meer dan in 2021 ([Jaarcijfers EIA 2022](#)). Van dit bedrag werd ruim 2,7 mld. euro goedgekeurd. Voor de totale regeling betekent dit dat het nettobedrag 23% lager is dan het brutobedrag. Deze verhouding tussen bruto aangevraagd en netto uitgekeerd is ook aangehouden voor de land- en tuinbouw en visserij. Er is niet gecorrigeerd voor mogelijke overlap tussen EIA en Vamil of EG en EIA. Van het totale gemelde investeringsbedrag werd in 2022 12% (bijna 430 mln. euro, zie tabel 2.1) aangevraagd door bedrijven in de land- en tuinbouw en visserij. De top 3 technieken waarvoor EIA werd aangevraagd zijn: zonnepanelen voor elektriciteitsopwekking, led-armaturen en warmtepomp (luchtgerelateerd).

3. Regeling groenprojecten

Informatie over de regeling

De Regeling groenprojecten is een gezamenlijke regeling van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het ministerie van Financiën. Sinds 1994 is het mogelijk om geld 'groen' te sparen of te beleggen bij groenfondsen (groenbank of beleggingsinstelling). Met het kapitaal dat door deze fondsen wordt aangetrokken worden innovatieve milieuvriendelijke projecten gefinancierd tegen een lagere rente dan de marktrente. Groenfondsen beoordelen de financieringsaanvraag, RVO toetst de positief beoordeelde aanvragen op het voldoen aan in de regeling gestelde eisen aan innovatie en milieuwinst en geeft na een gunstige beoordeling een groenverklaring af.

De Regeling is in 2019 geëvalueerd en per 1 juni 2022 is de herziene Regeling groenprojecten 2022 in werking getreden. Groene financiering is alleen mogelijk als een duurzaam innovatief project over een groenverklaring beschikt en bovenwettelijke milieuwinst oplevert. Binnen de regeling worden 7 categorieën onderscheiden:

- Natuur
- Duurzame landbouw
- Circulaire economie
- Duurzame energie
- Duurzaam bouwen
- Duurzame mobiliteit
- Klimaatadaptatie.

Voor de vaststelling van de verhouding duurzame/totale investeringen is alleen het projectvermogen uit de categorie 'Duurzame landbouw' meegenomen. Bij de andere categorieën is het niet bekend of en zo ja, welk deel betrekking heeft op land- en tuinbouw en visserij.

Realisatie 2022

Het totale gemelde projectvermogen van de Regeling groenprojecten in de categorie 'Duurzame landbouw' (zowel de regeling 2016 als de regeling 2022) is in 2022 ongeveer 3% (51,7 mln. euro, tabel 2.1) van het totale projectvermogen (Feiten en cijfers regeling Groenprojecten 2022, RVO). Het totale groenverklaarde projectvermogen in 2022 onder de regeling 2016 bleef op peil. Onder de regeling 2022 nam het fors af, omdat de criteria om in aanmerking te komen voor groenfinanciering werden aangepast aan de actuele stand van de techniek. Onder de regeling 2022 werden in de categorie 'Duurzame landbouw' alleen groenverklaringen afgegeven voor biologische landbouw en het vervangen van verlichting in kassen door ledverlichting.

Investeringen in ledverlichting zijn investeringen aangemerkt als overlap met de EIA, omdat de eisen van Regeling groenprojecten strenger zijn dan die van de EIA. Het is dus mogelijk (aannemelijk) dat (onderdelen van) investeringen die in aanmerking komen voor financiering via Regeling groenprojecten ook in aanmerking komen voor fiscaal voordeel via de EIA-regeling binnen de hiervoor geldende grenzen aan staatssteun. Daarom is bij het bepalen van de netto-investeringsbedragen het investeringsbedrag voor ledverlichting op 0 gezet.

4. Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG)

Informatie over de regeling

Glastuinders die willen investeren in milieuvriendelijke maatregelen konden in 2022 een aanvraag indienen voor de subsidie Energie-efficiëntie glastuinbouw (EG). Subsidiabele investeringen waren: een tweede energiescherm, aansluiting op een warmtenetwerk, aansluiting op een biogas- of koolstofdioxidenetwerk of een luchtbehandelingsysteem (RVO). De subsidie bedroeg maximaal 25% van de subsidiabele kosten (kosten aanschaf nieuwe installatie inclusief installatiekosten).

Realisatie 2022

De ondernemers hebben in 2022 voor bijna 244 mln. euro aan investeringen ingediend bij de RVO voor subsidieverlening (RVO/LNV, 2024). In 2022 werd in totaal ruim 60 mln. euro aan EG-subsidies verleend voor milieuvriendelijke investeringen. De EG-subsidie is hiermee fors hoger dan in 2021 (circa 40 mln. euro subsidie).

5. Marktintroductie energie-innovaties (MEI)

Informatie over de regeling

De MEI-regeling is een subsidie van het ministerie van LNV voor investeringen in duurzame energiesystemen in het kader van het programma Kas als Energiebron; op weg naar een klimaatneutrale glastuinbouw in Nederland. De subsidie is speciaal bedoeld voor innovatieve glastuinders die hun energieverbruik en CO₂-uitstoot willen verminderen. De ondernemer krijgt 30% of 40% vergoed van de subsidiabele kosten, afhankelijk van omvang van de onderneming. Er geldt een maximumsubsidiebedrag van 1,5 mln. euro per aanvraag (RVO).

Realisatie 2022

In 2022 hebben ondernemers gezamenlijk voor bijna 24 mln. euro aan investeringen ingediend. Dit heeft geresulteerd in ruim 6 mln. euro aan MEI-subsidies voor energie-innovaties (RVO/LNV, 2024).

6. Investeringssubsidie duurzame energie (ISDE)

Informatie over de regeling

De Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) biedt sinds 2016 een financiële tegemoetkoming voor de aankoop van duurzame warmte-installaties zoals (hybride) warmtepompen en zonneboilers. Van 2021 tot en met 2023 vallen zonnepanelen en kleinschalige windturbines (windmolens) ook tijdelijk onder deze regeling. Er is geen recht op deze subsidie als hiervoor al fiscaal voordeel is verkregen via de EIA ([ISDE regeling, RVO](#)).

Realisatie 2022

In 2022 werd 5,3 mln. euro subsidie verleend voor Investeringssubsidie duurzame energie (ISDE) aan de land- en tuinbouw (RVO/LNV, 2024). Er zijn geen subsidiepercentages bekend, alleen subsidiebedragen per apparaat. Als wordt uitgegaan van 50% subsidie (maximaal percentage subsidiabele kosten), dan is maximaal 10,7 mln. euro aan investeringen ingediend voor deze investeringsregeling.

7. Brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv)

Veehouders die investeren in nieuwe technieken die helpen om de uitstoot van vervuilende stoffen (ammoniak en fijnstof) te verminderen, kunnen gebruikmaken van de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). Deze regeling werd op 25 mei 2020 voor het eerst opengesteld voor deelname. Het is onderdeel van de stikstof- en klimaatmaatregelen. De regeling kan gebruikt worden wanneer een veehouder een nieuw idee heeft voor een techniek of managementmaatregel in de stal. De regeling subsidieert kosten die gemaakt worden tijdens de verschillende ontwikkelingsfasen. Het aandeel van de kosten dat subsidiabel is hangt af van de fase waarin de innovatie zich bevindt, de omvang van het bedrijf en de leeftijd van de ondernemers. Ook de maximale subsidie verschilt tussen de verschillende fasen.

Realisatie 2022

In 2022 werd 16,5 mln. euro subsidie verleend voor de regeling Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). In totaal werd voor 31,8 mln. euro aan investeringen ingediend bij RVO (RVO/LNV, 2024).

8. POP3-maatregel 4.1.1 regeling 'Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen'

Informatie over de regeling

Onder maatregel 4.1.1 valt steun voor de fysieke investeringen in innovaties en modernisering van agrarische ondernemingen. Het doel is landbouwers te ondersteunen om te investeren in ontwikkelingen die economisch rendement combineren met maatschappelijke doelen, zoals het leveren van een bijdrage aan de verbetering van het milieu, klimaatbestendigheid, dierenwelzijn, volks- en diergezondheid, landschap of biodiversiteit. Deze maatregel is ook bedoeld voor steun aan de eerste toepassing van nieuwe technieken en aan investeringen in de toepassing van innovatieve technieken, processen of producten. Agrarische ondernemers worden ondersteund om op deze wijze duurzamer te werken en nieuwe verdienmogelijkheden te creëren.

Onder de regeling 'Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische ondernemingen' kan tot 40% subsidie worden verkregen op de subsidiabele kosten. Veel projecten zijn gericht op bodemverbetering, het ontwikkelen van nieuwe producten en markten en op verbetering van met name het economisch rendement in combinatie met milieuvriendelijk werken.

Realisatie 2022

In 2022 is 6,1 mln. euro subsidie verleend voor fysieke investeringen voor innovatie en modernisering. Om tot een raming van het investeringsbedrag te komen, is verondersteld dat het subsidiebedrag gelijk is aan

40% (maximaal percentage subsidiabele kosten) van het investeringsbedrag. Daaruit volgt dat in 2022 ondernemers gezamenlijk voor minimaal 15,2 mln. euro aan investeringen hebben ingediend voor deze investeringsregeling (RVO, 2024).

9. POP3+-maatregel investeren in groen economisch herstel

Informatie over de regeling

Na de uitbraak van corona kreeg Nederland een budget van ruim 50 mln. euro voor het economisch herstel van de landbouwsector en het platteland (EHF, [RVO](#)). Er zijn twee subsidies binnen de regeling: 'groen-economisch herstel' en 'Samenwerken aan groen-economisch herstel'. De regeling Samenwerken aan groen-economisch herstel is bedoeld voor samenwerkingsverbanden. Samenwerkingsverbanden kunnen bestaan uit enkel primaire agrarische bedrijven, maar ook uit combinaties van primaire agrarische bedrijven en niet-primaire agrarische bedrijven. Daarnaast zijn ook kosten die geen investeringen zijn subsidiabel. Er is geen inzicht in de samenstelling van de samenwerkingsverbanden of uitsplitsing van de gemaakte kosten, daarom is deze regeling niet meegenomen. Voor de vaststelling van het aandeel duurzame investeringen is de regeling groen economisch herstel wel meegenomen. Subsidiabel zijn investeringen in de categorieën:

- Precisielandbouw en Smart farming
- Digitalisering
- Water, droogte, verzilting
- Duurzame bedrijfsvoering
- Natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw.

De subsidie bedraagt 60% van de subsidiabele kosten, voor bedrijfshoofden jonger dan 41 jaar geldt een subsidiepercentage van 75%. Er geldt een maximum subsidie van 150.000 euro per bedrijf. De subsidie mag niet gecombineerd worden met MIA/Vamil.

Realisatie 2022

Door RVO is 22,5 mln. euro aan subsidie verleend. Uitgaande van een gemiddeld subsidiepercentage van 67% bedroeg het investeringsbedrag bijna 34 mln. euro (RVO, 2024).

2.2 Totaal duurzame investeringen in 2022

In tabel 2.1 is het totaal aan duurzame investeringen in de primaire land- en tuinbouw en visserij weergegeven. In deze tabel zijn zowel de totaal aangevraagde brutobedragen voor duurzame investeringen als de nettobedragen per subsidieregeling weergegeven. De term 'bruto' wil zeggen dat dit de aangevraagde bedragen betreft zonder eventuele correcties voor overlap of goedkeuring. De netto-investeringsbedragen zijn, voor zover mogelijk, gecorrigeerd voor overlap tussen fiscale en subsidieregelingen en voor niet-goedgekeurde aanvragen in 2022 (zie hoofdstuk 2.1 voor de correctie per regeling). Bij elkaar opgeteld vormen deze netto-investeringsbedragen het totale bedrag aan duurzame investeringen in de landbouw, tuinbouw en visserij in 2022. In de tabel zijn voor enkele regelingen de belangrijkste categorieën bedrijfsmiddelen uitgesplitst.

Tabel 2.1 Investerings in duurzame productiemiddelen in de land- en tuinbouw en visserij in 2022, aangevraagde/gemelde bruto-investeringsbedragen en nettobedrag na correctie voor overlap en goedkeuring (mln. euro)

Regeling/subsidie	Bruto aangevraagd (mln. euro)	Netto gerealiseerd (mln. euro)
MIA/VAMIL	459,37	289,40
w.v. Duurzame varkensstal	79,96	50,37
Duurzame melkveestal met weidegang	64,82	40,83
Groen Label Kas	55,49	34,96
Overig	259,11	163,24
EIA	428,70	330,13
w.v. Belichtingssysteem voor tuinbouwgewassen	358,70	276,23
Overig	70,00	53,91
Regeling groenprojecten, onderdeel Duurzame landbouw	51,72	38,08
w.v. RGP 2016 plantaardig	11,79	11,79
RGP 2016 dierlijk	15,17	15,17
RGP 2016 duurzame melkveehouderij	1,00	1,00
RGP 2022 biologische landbouw	10,12	10,12
RGP 2022 LED-verlichting in de glastuinbouw a)	13,64	0,00
MEI	23,85	23,85
EG	243,90	243,90
ISDE	10,66	10,66
Sbv	31,80	31,80
Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering POP3	15,23	15,23
Subsidie voor groen-economisch herstel (POP3+)	33,67	33,67
Totaal land- en tuinbouw en visserij	1.298,90	1.016,73

a) Ook subsidiabel via EIA daarvoor wordt gecorrigeerd, zie 2.1.

Bron: RVO en LNV, bewerking Wageningen Economic Research.

Er zijn meerdere redenen waarom het vastgestelde bedrag aan netto duurzame investeringen een onderschatting kan zijn van de werkelijke investeringen. Er kunnen investeringen worden gedaan die wel als duurzaam worden beschouwd maar die niet onder de hierboven genoemde subsidieregelingen vallen. Bijvoorbeeld omdat de investering voortkomt uit een bestaande wettelijke verplichting. Ook is het mogelijk dat de investering wel subsidiabel is, maar dat bedrijven geen subsidie aanvragen of niet voor genoemde fiscale regelingen in aanmerking komen omdat niet aan de voorwaarden kan worden voldaan. Ook kunnen investeringen gedaan zijn door land- en tuinbouwbedrijven en visserij die vallen binnen regelingen die breder dan land- en tuinbouw zijn opengesteld. Hiervan is niet te achterhalen welk deel op land- en tuinbouw en visserij betrekking heeft en dus zijn deze bedragen niet meegenomen.

3 Verhouding duurzame/totale investeringen

3.1 Totale investeringen

De totale investeringen voor land- en tuinbouw en visserij zijn afgeleid uit het Bedrijveninformatienet van Wageningen Economic Research. Het Bedrijveninformatienet is een representatieve steekproef van ongeveer 1.500 primaire land- en tuinbouwbedrijven en circa 100 visserijbedrijven. De opgenomen land- en tuinbouwbedrijven vertegenwoordigen 99% van de totale landelijke productie, gemeten in Standaardopbrengst (Roskam et al., 2022). Investeringen die geen betrekking hebben op duurzame productie zoals investeringen in grond, immateriële activa (productierechten), woningen en plantopstanden worden niet meegenomen.

In tabel 3.1 zijn de totale investeringen in de land- en tuinbouw en visserij weergegeven voor 2022. Er werd voor ruim 3,5 mld. euro geïnvesteerd. Machines en werktuigen, bedrijfsgebouwen en installaties vormden de drie belangrijkste investeringscategorieën.

Tabel 3.1 Totaal investeringen a) in de Nederlandse landbouw, tuinbouw en visserij (in miljoenen euro's) in 2022

Investeringscategorie	Mln. euro
Bedrijfsgebouwen	908
Glasopstanden	49
Machines en werktuigen	1.442
Installaties	874
Inventaris	50
Overige onroerende goederen	208
Visserij	16
Totaal	3.547

a) Exclusief investeringen in grond, immateriële activa, woningen en plantopstanden.
Bron: Bedrijveninformatienet.

3.2 Verhouding duurzame/totale investeringen

In tabel 3.2 is de uiteindelijke berekening van de indicator 'verhouding duurzame/totale investeringen' weergegeven. Het totale investeringsniveau in de landbouw, tuinbouw en visserij bedroeg in 2022 3.547 mln. euro (tabel 3.1). Daarvan bedroegen de investeringen in duurzame productiesystemen waarvoor subsidie of fiscale aftrek is gekregen in totaal 1.017 mln. euro in 2022 (tabel 2.1); dat is 29% van de totale investeringen. Dit aandeel is iets hoger dan het aandeel in 2021 (27%). De in de Rijksbegroting 2022 opgenomen streefwaarde van 30% is niet gerealiseerd. De gehanteerde methodiek kan echter leiden tot een onderschatting van de daadwerkelijke duurzame investeringen (zie 2.2).

Tabel 3.2 (Duurzame) investeringen (mln. euro) en verhouding (%) in 2022

Omschrijving	Resultaat
Totaal duurzame investeringen (mln. euro)	1.017
Totaal investeringen landbouw, tuinbouw en visserij (mln. euro)	3.547
Verhouding (%)	29

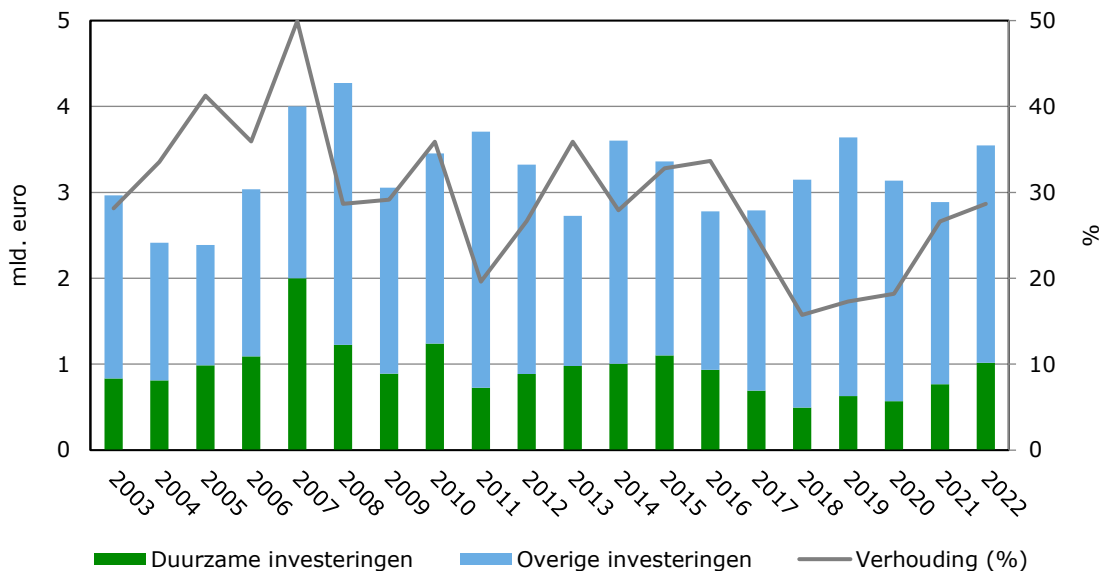
3.3 Ontwikkeling duurzame investeringen

In figuur 3.1 worden de totale investeringen in de landbouw, tuinbouw en visserij en de totale duurzame investeringen weergegeven voor de periode van 2003 tot en met 2022.

In 2017 daalde het aandeel duurzame investeringen fors door lagere duurzame investeringen. Dit kwam vooral door een afname van investeringen voor omschakeling naar de biologische melkveehouderij via de geactualiseerde Regeling groenprojecten 2016. Vanaf 2019 laat het aandeel duurzame investeringen weer een stijgende lijn zien.

Het aandeel investeringen in duurzame productiesystemen nam in 2021 flink toe ten opzichte van de jaren ervoor. In dat jaar daalden de totale investeringen in agrarische productiemiddelen, terwijl de duurzame investeringen stegen. De daling in de totale investeringen was mede het gevolg van de Covid-19-uitbraak met grote onzekerheid en negatief effect op het investeringsklimaat in de land- en tuinbouw. De toename in duurzame investeringen in 2022 was grotendeels het gevolg van hogere investeringen in de glastuinbouw via de regelingen EIA en EG. Binnen de EIA-regeling hadden investeringen in belichtingsystemen voor tuinbouwgewassen een groot aandeel. Het is aannemelijk dat, vanwege de hoge energieprijzen, tuinders zochten naar mogelijkheden om energie te besparen. Een andere regeling met een groot aandeel in de duurzame investeringen is MIA/Vamil. Via deze regeling was er in 2022 een toename van ruim 50 mln. euro in duurzame investeringen ten opzichte van 2021.

De totale investeringen in agrarische productiemiddelen door land- en tuinbouwbedrijven en in de visserij stegen in 2022 ten opzichte van 2021 met 22% tot 3,5 miljard euro (bijna gelijk aan 2019 het jaar voor de coronacrisis). In vrijwel alle investeringscategorieën waren de investeringen in 2022 hoger dan in 2021. Vooral de investeringen in machines en werktuigen stegen sterk (van iets meer dan 1 miljard euro naar 1,4 miljard). In glastopstanden werd in 2022 minder geïnvesteerd. De totale duurzame investeringen namen met 32% toe tot ruim 1 miljard euro (zie figuur 3.1).

Figuur 3.1 Totaal investeringen a) in de landbouw, tuinbouw en visserij en totaal duurzame investeringen (in miljard euro) en aandeel duurzame investeringen (%) op primaire bedrijven, 2003-2022 a) exclusief investeringen in grond, immateriële activa, woningen en plantopstanden. Bron: Wageningen Economic Research.

Bronnen en literatuur

Blokland, P.W., K. de Bont en M. Hoogeveen, 2009. Nota Duurzaamheidsindicatoren begroting 2010. LEI Wageningen UR, Den Haag.

Meulen, H. van der, A. Wisman, G. Jukema en R. van der Meer, 2020. Investeringsniveau duurzame productiesystemen; Duurzaamheidsindicator (DP01) in de Rijksbegroting 2021. Wageningen, Wageningen Economic Research, Nota 2020-013.

Roskam, J.L., R.W. van der Meer en H.B. van der Veen, 2022. Sample for the Dutch FADN, Wageningen, Wageningen Economic Research, Report 2022-149.

Websites

www.agrimatie.nl.

MIA/Vamil <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/mia-vamil/ondernemers/jaarcijfers-2022>.

EG <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eg#subsidie-in-andere-jaren>.

EHF <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/groen-economisch-herstel>.

EIA <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eia/jaarcijfers-2022>.

Regeling groenprojecten <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/regeling-groenprojecten/feiten-en-cijfers-2022>.

Innovatieve projecten in de aquacultuur <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/innovatieve-projecten-aquacultuur>.

ISDE <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/isde/zakelijke-gebruikers>.

MEI <https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/marktintrouctie-energie-innovaties-glastuinbouw>.

Bijlage 1 Milieulijst 2022 MIA/Vamil

Tabel B.1 geeft de bruto-investeringsbedragen voor bedrijfsmiddelen waarvoor MIA/Vamil is aangevraagd (vanaf 5 mln. euro) voor het thema 'Voedselvoorziening en landbouwproductie'. Bedrijfsmiddelen waarvoor minder dan 5 mln. euro is aangevraagd zijn samengevoegd in 'Overig'. Van bedrijfsmiddelen die niet zijn meegenomen bij de vaststelling van de hoogte van duurzame investeringen is het bedrag op 0 gezet.

Tabel B.1 Investeringsbedrag bedrijfsmiddelen MIA/Vamil en bedrag na selectie 2022 (mln. euro bruto)

Omschrijving milieulijst 2022	Gemeld bruto-investeringsbedrag (mln. euro)	Investeringsbedrag bruto na selectie (mln. euro)
Duurzame varkensstal	79,96	79,96
Duurzame melkveestal met weidegang	64,82	64,82
Groen Label Kas	55,49	55,49
Duurzame pluimveestal met bronmaatregel voor het verminderen van ammoniakemissie	37,45	37,45
Duurzame melkveestal	29,59	29,59
Productiesysteem voor algen, kroos of (zee)wieren	29,19	0,00
Spuitmachine voor plaatsspecifieke toediening met doponafhankelijke aansturing	26,54	26,54
Plaatsspecifieke bemestingsapparatuur	21,88	21,88
Meerjarige kweektrays (aanpassen bestaande situatie)	19,48	19,48
Duurzame varkensstal met bronmaatregel voor het verminderen van ammoniakemissie	17,37	17,37
Stal voor biologische melk- of pluimveehouderij met ammoniakemissiereductie	12,89	12,89
Volautomatische optische sorteerinstallatie voor aardappelen, uien of wortelen	11,91	11,91
Duurzame paardenstal	10,31	0,00
Automatisch ruwvoermengsysteem of zelfrijdend autonoom ruwvoersysteem voor herkauwers	10,17	10,17
Duurzame pluimveestal	8,56	8,56
Productieapparatuur voor vleesvervangers	8,06	0,00
Duurzame vleeskalver- of vleesveestal	6,93	6,93
Klimaatcel voor gewasteelt	5,68	5,68
Mechanische onkruidbestrijdings- machine	5,29	5,29
Overig	55,15	45,34
Totaal	516,74	459,37

Bron: RVO, bewerking Wageningen Economic Research.

Bijlage 2 Ontwikkeling aandeel duurzame investeringen

Tabel B2.1 Totaal (duurzame) investeringen in de landbouw, tuinbouw en visserij (mln. euro) en verhouding (%), 2010-2022

Investerings	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Totaal duurzame investeringen	1.240	727	886	979	1.005	1.102	935	690	495	629	570	768	1.017
Totaal investeringen	3.453	3.705	3.298	2.727	3.601	3.359	2.778	2.789	3.148	3.640	3.136	2.886	3.547
Verhouding (%)	36	20	27	36	28	33	34	25	16	17	18	27	29

Bron: Wageningen Economic Research.

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
wur.nl/economic-research

Rapport 2024-091

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 7.600 medewerkers (6.700 fte) en 13.100 studenten en ruim 150.000 Leven Lang Leren-deelnemers behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen Economic Research
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
T 070 335 83 30
E communications.ssg@wur.nl
wur.nl/economic-research

Rapport 2024-091

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 7.600 medewerkers (6.700 fte) en 13.100 studenten en ruim 150.000 Leven Lang Leren-deelnemers behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

